

Lillegården - og en reise gjennom tidene

Av Anne Cathrine Due Aagaard og
Sunniva Margrethe Due Aagaard

Først i 1966, fire og et halvt år etter at gamle tante Trine døde, startet den langsomme oppdagelsesreisen. Dette året skrev Anne Cathrine, gymnasiast ved Strinda Høgre, særoppgave om Lillegården. Tildragelsen var ikke slektsnavn eller familiefelleskap. Det handler om møter med kjente og ukjente personer som alle må ha elsket Lillegården. Ikke som umiddelbar fascinasjon - men ved innlevd samspill mellom hus, hushold og menneskers pasjon - i gode og onde dager.

Tante Trine som ble født i 1865 er plutselig en nøkkelperson. Hun kunne rekke

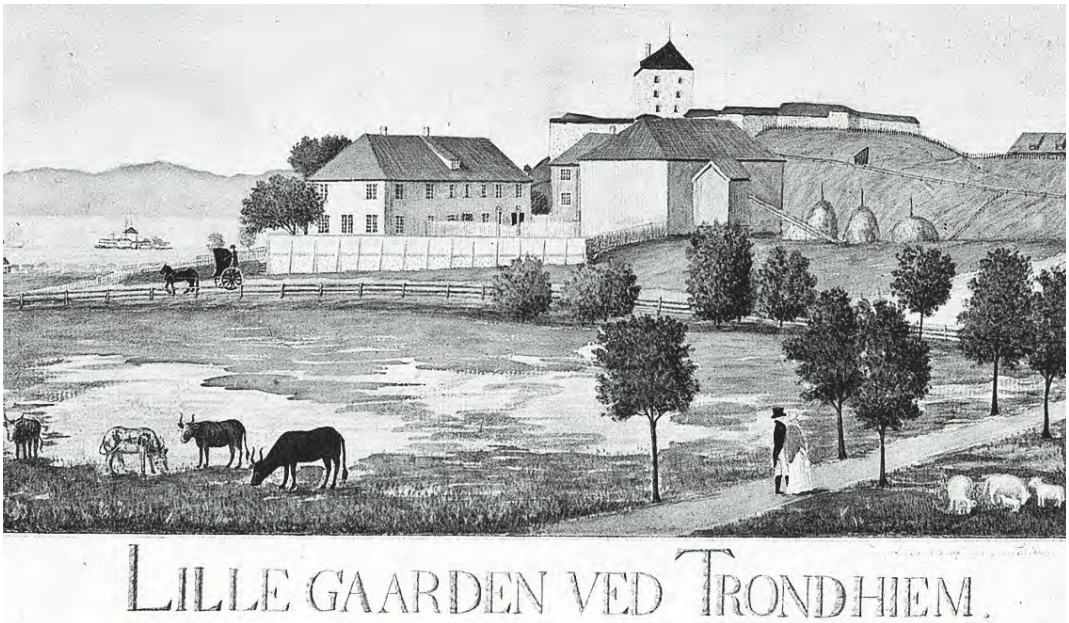
hånden ut til sin mor Sarah Maries foreldre Christian (1787 - 1870) og Benedicte (1792 - 1872). Hun rekker hånden ut til sin søster Sigrids oldebarn. Et stort tidsspenn. Hun ble forløst på Lillegården og hun døde her.

I 1966 hadde familien et forholdsvis fragmentert bilde av Lillegårdens historie. Det var andre ting å holde på med; både inne i huset og ute, i fritiden og i yrkeslivet.

Imidlertid skulle nå avdøde bror Helge Stang Aas (1951–1998), fiolinist i Oslo-Filharmonien og Det Norske Kammerorkester, være den som satte Lillegården og Knudtzonfamilien inn i et større perspektiv med sitt gjennom flere års inn-

Lillegården sett fra øst før 1875. Bildet, som er tatt fra eiendommen Alvheim (se s. 66), viser den sammenhengende forpakterboligen og låvebygningen. Forpakterboligen har en lysere farge enn låvedelen. Det meste av denne delen av driftsbygningene ble revet rundt 1936, men en kort låvedel nærmest forpakterboligen ble stående. Den rommet først vedbod og senere badene i boligen. I dag står eneboligen Tyholtveien 4 omtrent der låvens hoveddel var. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Akvareller av Lillegården malt i 1813 av M. Mathisen. Lillegården var allerede da dette bildet ble malt familiens lystgård. Den øverste viser gården fra bysiden med oppkjørsel gjennom et hageanlegg og en veitrasé tettere inn langs tunet enn dagens "Lillegårdsbakken". Den nederste viser anlegget fra sør med et kort, nesten kvadratisk tun. Låvebygningen som vi ser kortsiden av, og stabbur ble revet da gårdsanlegget ble forandret og forlenget på 1850-tallet. Øverste bilde: Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim. Nederste bilde: Kopi fra Schrøderarkivet, Trøndelag folkemuseum.

Lillegården sett fra området der Neufeldtsgate kommer ut i Lillegårdsbakken i dag. Valmtaket er forsvunnet i begge ender av hovedbygningen og erstattet av et overhengende tak i sveitserstil. Dette gir plass for et nytt vindu i loftsetasjen. Låven fra 1700-tallet er bygget sammen med en stall og et fjøs (skjult bak forpakterboligen) og er rundt 50 meter lang. Veien går fremdeles nært inntil tunet i 1870-80. Foto: Hans Krum. Utsnitt av bilde fra Schrøderarkivet, Trøndelag folkemuseum.

samlede brevmateriale. Posthumt ble dette materialet utgitt i 2007 med prof. Kåre Tønnesson som redaktør: *Engelske brev fra Brødrene Knudtzon 1814-1842; Jørgen og Broder Knudtzon og Lorenz Johannsen til George W. Norman, George Norman senior og Sir Thomas Dyke Acland*. Linjene fra Knudtzonfamilien på slutten av 1700-tallet til dagens eiere ble etter hvert tydeligere tegnet.

Lillegården har vært i familiens eie i over 200 år – de første 65 årene mest som feriested/lystgård. Selv om sporene etter disse årene er mangfoldige – så er mye kunnskap gått tapt. Det foreligger flere utlegninger av gårdens historie. Noe er feilaktig. Feil i kildemateriale som videreføres, er vanskelig å oppdage og problematisk å korrigere. I denne ar-

tikkelen forsøker vi å referere til primærkilder som jordebøker, kart, panteregistre og håndskrifter og forholder oss nøkternt til anekdoter som med tiden har fått forskjøvet innhold og uklart validitet.

Gård og grunn

Lystgårdene

Det er nødvendig å gå en kronglet vei for å forstå de ulike lystgårdenes skjebne. Besittere av lystgårdene som ble etablert på opplandet rundt Trondheim i andre halvdel av 1700-tallet, var rike byborgere. Gårdsbruket ble tatt hånd om av forpaktere – og borgerskapet levde sitt sosiale liv stort sett her om sommeren og nøytt ellers godt av gårdsinntekter og avlinger.

I motsetning til en ordinær gårdsdrift – var det ved denne eierskapsformen ikke naturlig interesse for odel. Sønnene skulle inn i familiefirmaene - eller føre tradisjoner videre i ulike embeter. Lystgårdene ble derfor arvestykker og det ble foretatt testamentariske overdragelser, utkjøp eller reelle salg.

Eiere og oppsittere på 1600- og 1700-tallet

Lillegårdens historie strekker seg lenger tilbake enn til bemidlede familiers oppkjøp/eierskap på 1700-tallet. Fordi eiendommen ligger like ved Kristiansten festning, finnes det nøyaktige kartopp-tegninger av området der også de omkringliggende gårdsanleggene er angitt. Her kan man se plassering av husene og endringer som er foretatt.

Gårdsanlegget er et av de eldste mellom Bakke gård og Elgeseter gård. Gårdene som lå i bakkene opp fra Nidelven i dette området har historie som går langt tilbake i tid. Haakon Odd Christiansen gir i sitt hefte «Singsaker» fra 1981 referanser både til 1200 - tallet og mere presist til 1430 der gården Singsaker (Singulsaker) nevnes i Aslak Bolts Jordebok. Lillegårdens fortid finner vi mest sannsynlig under navnene Bakklandet eller Backlands plassene.

I Strinde Jordebok fra 1661 er det oppført tre gårder med navn Bacheland. Deres areal strakte seg fra Stensbakken oppover elven til Vollan og oppover

landet forbi nåværende Kristiansten festning.

Den ene er registrert med matrikelnummer *165 Backeland under Bleswold*. (Blussuvoll tilhørte i middelalderen domkapitlet og ble etter reformasjonen lagt til bispestolen.) Byggeselrådige og besitter av gården med landskyld $\frac{1}{2}$ spand (= knapt 8 kg. smør) er Maren - enken etter salige magister, borgemester og stiftsprost Mentz Christophersen Darre (1598 - 1657). Notert skatt er 1 $\frac{1}{2}$ daler. Maren er i jordeboken oppført som besitter av flere andre eiendommer – bl.a. Sluppen Gård. Mentz sin private eiendom og bolig lå i Bredgata, sydøst for Vår Frue kirke og enken bodde her fram til 1681. Familien bodde ikke på gården.

Hospitalsprest og magister i filosofi Peder Henriksen Aschanius (1645 - 1738) står oppført som eier av den samme Backelandsgård i 1683. Han var gift med Sophie, en av Maren og Mentz Christopherssens Darres 12 barn. (I matrikkelforslaget av 1723 er han nevnt som bruker av en utskilt del av matrikelnummer 482, da regnet som del av nr. 519, altså ikke den egentlige Lillegården. En liten parsell på kartene fra 1753 og 1760 omtales her som Ascanii jord.)

De to andre gårdene er mindre og har begge en skyld på 6 marklag og skatt på 1 ort. (1/2 spand er lik 36 marklag): Denne ene av disse har også matrikel-

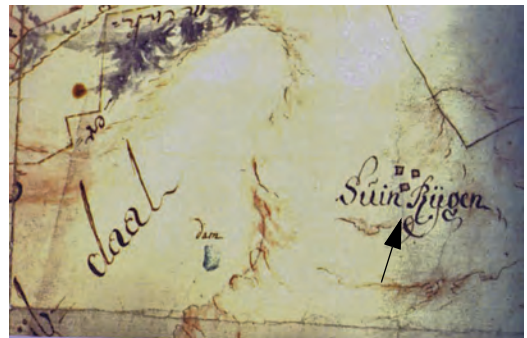
Kart A. Utsnitt av usignert kart over Trondheim, ca. 1695. Et gårdsanlegg tilsvarende dagens Lillegård ligger muligens noe lenger mot sør, omtrent på plenen foran Singsaker Studentertjenn.

nummer 165 under Bleswold. Oppsitter: Hans Pedersen. Besitter var Margrete Joel Robertsen, borgermester Jon Robertsens enke. Den siste Backlandgården har matrikkelnummer 166: Besitter borgermester Laurits Bastiansen Stabel (1604 - 1669). I 1683 var Hans Leth eier av den ene av disse «småparcellene». Lars Pedersen Brix - borgermester i Trondhjem fra 1670 - eide den andre.

I matrikkelforslaget av 1723 for Strinda og Selbu, er den ene gården med størst skyld notert som Bacland – undertittel

Svineryggen med matrikkelnummer 482. De to andre Bachlandsgårdene har nummer 518 og 519. Matrikkelen gir selv en løsning på hvilken gård som kan være Lillegården: Navnet Svineryggen er brukt om nummer 482 og må utvilsomt gjelde husene som lå der dagens Lillegård nå ligger. Denne gården eies før 1721 av Herman Treschow, nevnt som mottaker av krigserstatning etter Armfeldts angrep i 1718. I matrikkelen er Carsten Carstensen Wolqvarts oppført som eier av nr. 482 og nr. 519. Han er gift med den ene av Treschows to døtre. Den andre datteren er gift med kaptein Ole Jensen Lund som står som bruker av de to samme gårdene i 1726.

I 1732 solgte Lund sine «på Lille Bachlandsgaard opsatte husbygninger» til Wolqvarts som så i 1736 også kjøper den siste gården (nr. 518) av bergråd Peder Thams. Alle tre eiendommene er dermed samlet fra 1736 og fortsetter som samlet fra 1777 under generalmajor Georg Fredrik von Krogh (1732 – 1818).

Kart B. Utsnitt av kart over Baklandet fra 1717. Bygningene på Svineryggen er inntegnet nokså tilfeldig.

Kart C. Kart fra 1716 som viser jordene til de tre Bakklandsgårdene. Området merket C tilsvarer gården som også blir kalt Svineryggen (matr. av 1723 nummer 482), mens området D merket «madam Brix» sannsynligvis er lik nr. 518 og område B er nr. 519. Matrikkel nr 519 er oppført med 26 grunnsittere «hvorav 3 sår» mens nr. 518 bare har 6 husmænd som «bare sår en ringe del». I Byleksika fra 1996 og 2008 er det oppført en gård som kalles «Store Bakklandet». Den kan være området B på dette kartet. Navnet «Store Bakklandet» har vi ikke funnet i noen matrikkel eller på noe kart.

Kart

Et av de første «bykartene» som viser bebyggelse i området der Lillegården ligger i dag, er et usignert kart fra 1695 (kart A). På dette kartet er det tegnet inn et gårdstun ved enden av en dyp dal. På et kart fra 1717 (kart B) er gården Svin Rügen inntegnet. Ingen av disse kartene viser anleggets tilhørende jord. Det gjør derimot et godt kart fra 1716 (kart C) – som viser tre jordteiger som kan tilsvare numrene i matrikkel av 1723: nr. 482, 518 og 519.

Under Armfeldts angrep på Trøndelag ble flere gårder rundt Trondheim revet for at angriperne ikke skulle kunne benytte disse til innkvartering eller til materiale. Etter krigen får eieren av Bakkeland 473 riksdaler i erstatning for skaden; «gardens hus i grunn nedbrutt og ført til Kristiansten av våre egne soldater». (I erstatningslistene er gården feilaktig benevnt som nr. 517. I matrikkel av 1723 har

Kart D. Kart fra 1748 som viser avståelse av grunn fra en rekke gårder rundt festningen. Kartet viser bl. a. også samme situasjon og markavståelse for Lille Backe (1) som på et kart fra 1744 feilaktig er antatt å vise Lillegården (2) (cfr. teksten).

gården Østeraas dette nummer.) Backeland blir sannsynligvis gjenreist like etter 1720 og da med plassering på samme sted som dagens anlegg.

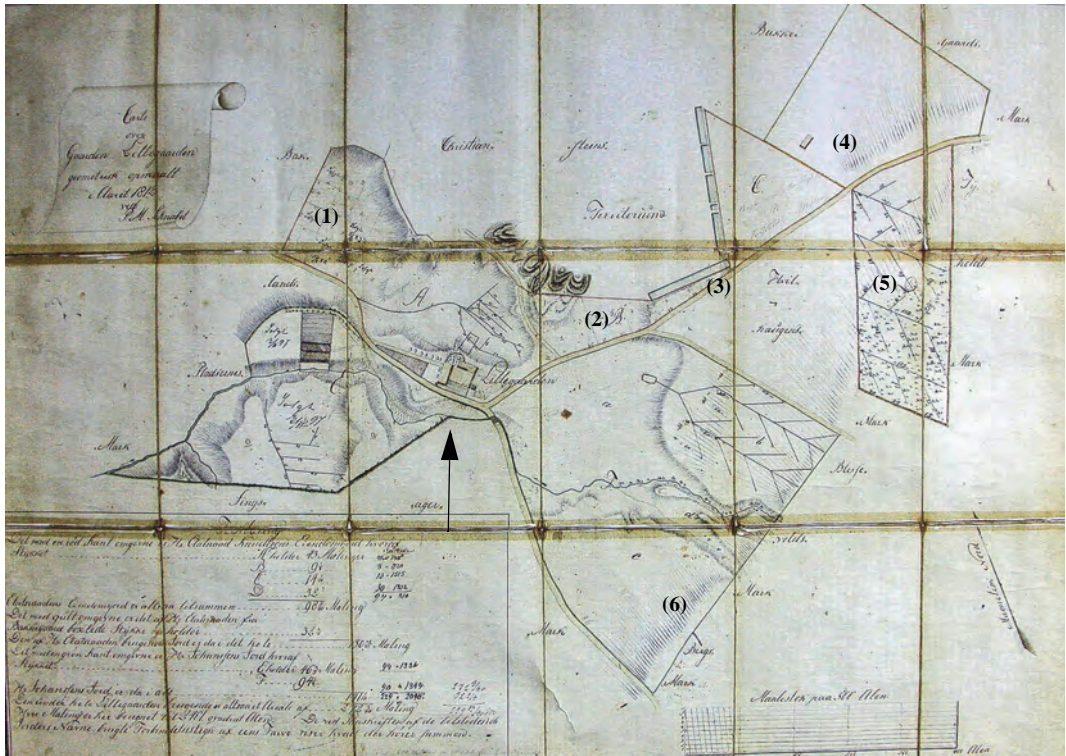
På flere kart fra 1700-tallet er gården benevnt både som Svineryggen (kart C og D) og Lillegaarden (kart D) og inntegnet som lukket kvadratisk tun med bygninger på alle fire sider. Den sørlige bygningen i det lukkede tunet blir revet i starten av 1800-tallet.

Som beskrevet i en artikkel i Trondhjemske Samlinger (se Aagaard 2008)

er det en utbredt misforståelse at et kart fra 1744 - som viser avståelse av jord til festningen - gjelder jord fra Lillegården. Til tross for påskriften «Situasjonskart over Lille Gaardens Indgierdes Ejendele» viser kartet ikke denne gården, men Lille Bache som ligger på motsatt side av Kristiansten festning. Dette bekreftes på et kart fra 1748 hvor Lille Backe er avbildet nord for festningen mens Svineryggen vises sør for denne (kart D). Det finnes også kart fra 1753 og fra 1760 med mindre utsnitt, som viser at sørlige festningsområder blir tillagt jord både fra Lillegården og fra andre

eiendommer ned mot elven.

1700-tallets Svineryggen eller Lillegaarden blir ved Georg Frederik von Kroghs oppkjøp i 1777 en del av Blæsvolden Gaard. I årene 1794 -1795 og 1800 bygsler von Krogh bort deler av Lillegården - husene og jord - 64 ½ mål - til borgermester Hans Carl Knudtzon. Ved skjøte datert 1. september 1808, selger von Krogh hele gården for 18.000 riksdaler til Lorenz Johannsen som er Hans Carls svigersønn og også medinneholder i handelshuset Hans Knudtzon & Co. Samme dato selger L.

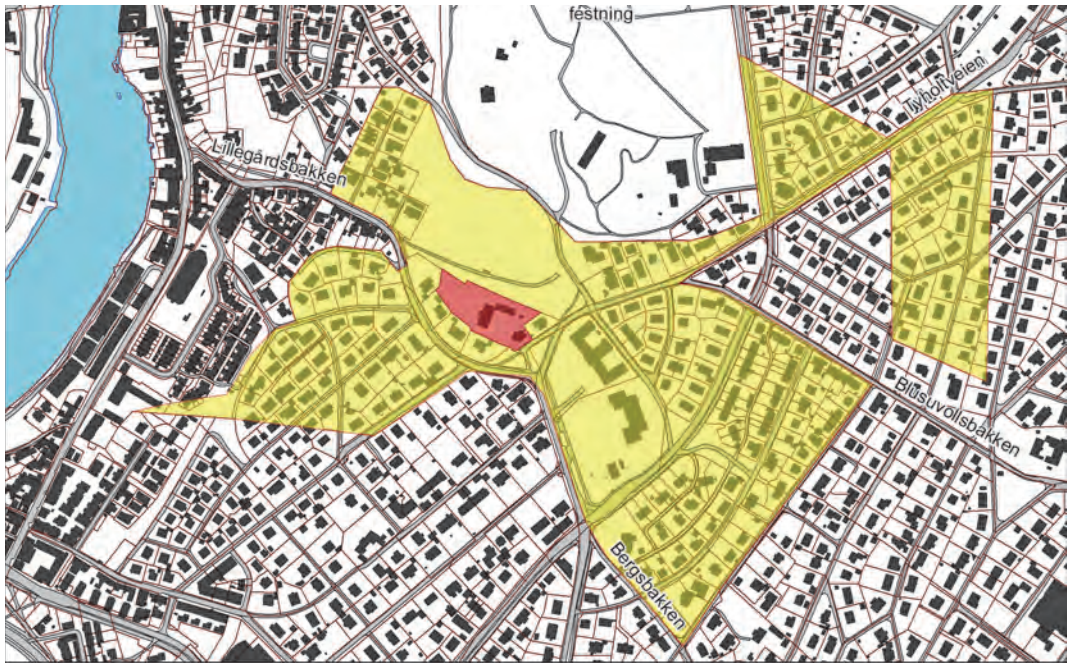

Kart E. Kart over Lillegården slik den fremstår på eierens kart fra 1812 med "272 mæling" jord. Mot slutten av 1800-tallet blir en rekke eiendommer fradelte. Rundt 1882 -1883 blir 12 enkelttomter i Petersborg gate (deler av stykket A) (1) solgt. Videre blir ti tomter på nordsiden av Tyholtveien fra nr.8 til 24 (stykket B) (2) fradelte. Den siste biten av «Stykke B» (3) blir en liten merkverdighet. Med eget matrikelnummer (406/431 «parsellen Lillegården») ligger den igjen som en liten flekk øverst i selve Festningsgaten utenfor Tyholtveien 24, høytidelig innskrevet i «Verneplan for Kristiansten festning». Den er eid av Forsvaret, dog ikke vernet! Om nr. (4) og (5), se teksten på s. 54, og om nr. (6), se s. 56.

Johannsen til sin svigerfar den del av gården på 64 ½ mål (inkludert bygnin-gene) som H. C. Knudtzon tidligere hadde bygslet av general von Krogh, for 3.700 riksdaler.

«Carte over Gaarden Lillegaarden geometrisk opmaalt i Aaret 1812 ved P.M. Schnabel» (E) finnes fortsatt på gården og gir viktig informasjon om gårdsan-

legget og eiendomsforhold fra 1812 frem til 1912 da Lillegården ble ekspropriert av Trondheim kommune. Her ser vi at Hans Carl bygslet ett av jordene på 32 mæling fra Bakke gård (4). Fra Tyholt gård kjøpte han i 1810 et jordstykke på 26 ¾ mål av enkefru Isabella Holtzendorf (5). Kartet viser forholdene etter at Knudtzon og hans svigersønn ble

Kart E-1. På dette kartet er Lillegårdens jorder på kartet fra 1812 (kart E) forsøkt tegnet inn på et nåtidig bykart med gult. Området som omfattes av reguleringsplanen for Lillegården, er markert med rødt. Rester av eiendomsgrensene kan finnes igjen i enkelte tomtegrenser, både nede på Baklandet og i de øvre områdene på Rosenberg og opp mot Tyholt. Det røde området er 5,2 mål, det gule 235,1 mål, til sammen 240,3 mål eller ca. 10 mål mer enn beregnet på kartet fra 1812. Om dette skyldes overføringsfeil eller areal til veier etc., er usikkert. Kartet er laget av Marc Daverdin ved NTNU Vitenskapsmuseet på kartgrunnlag fra Norge Digitalt.

eiere i 1808 og gårdshistorikken frem til i dag kan uten problemer følges.

Kartet viser tydelig at Hans Carl Knudtzon eier eller disponerer rundt halve eiendommen; den nordlige delen fordelt på fire «Stykker» pluss et bygslet område. Lorenz Johannsen eier den sørlige halvdel.

Kartene fra 1700-tallet viser som nevnt et kvadratisk anlegg. Vi har ingen avbildninger av husene i dette anlegget, men hovedbygningen har sannsynligvis

vært rundt 20 meter lang, altså 5 meter kortere enn i dag. Ved restaurering av grunnmuren i 2014, kom det til syne et tydelig skille mellom to byggeperioder, en fra begynnelsen av 1700-tallet og en annen fra slutten av samme århundre.

I forbindelse med at Christian, en av sønnene til Hans Carl, inngår ekteskap med sin kusine Benedicte Knudtzon i 1813, blir det malt to akvareller av husene (se s. 48). Hovedbygningens dimensjoner med valmtak og ark eller takoppløft, har mål som tilsvarer

Kart F. Utsnitt av "Kart over Throndhjem. Geometrisk opmaalt i 1830 av B.A. Blom". Kartet viser det lille tunet fra 1700-tallet hvor bygningen mot sør er revet.

Kart G. Utsnitt av "Kart over Trondhjem 1868", det tidligste kartet som viser det utvidede tunet med ny, lengre låve og forpakterbolig. Kartet er orientert med retning sør øverst.

dagens. Dette gjelder også låven med en beboelsesdel nærmest hovedbygningen.

Rundt midten av 1800-tallet forandres bebyggelsen rundt det gamle tunet. Kartene fra dette århundret viser at det mellom 1830 (kart F) og 1868 (kart G) skjer en forlengelse av låvebygningen samtidig som vinkelen inn i tunet forsvinner. Stabburet i sør tas ned. Til gjengjeld settes det opp en mye større vinkelbygning i sørøst som ender i en toetasjes forpakterbolig. Låvebygningen blir nå 50 meter lang med et vinkelbygg på 30 meter.

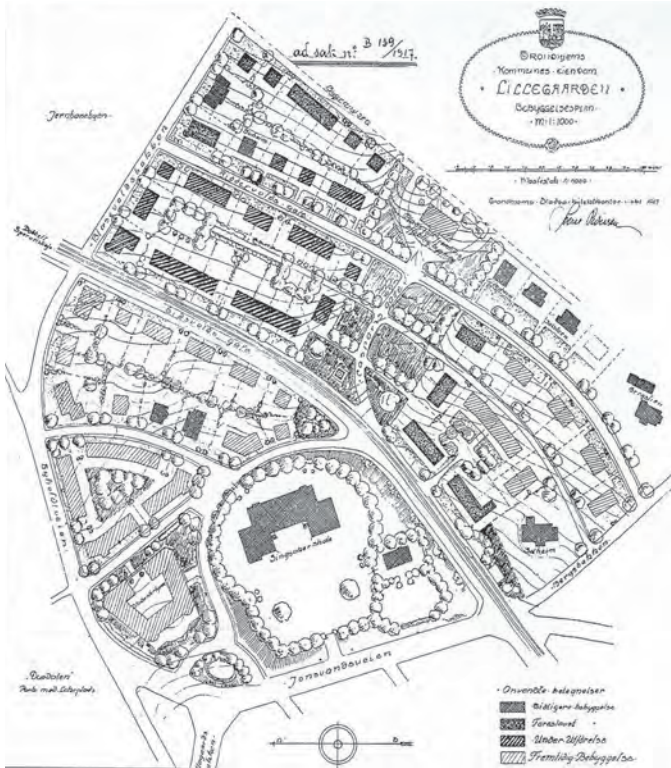
Denne gården kjøper kaptein Carsten Schødt Due av sin svigerfamilie i 1865 og familien bosetter seg samme år på gården.

Fra 1. januar 1864 blir husene og nedre del av jorden innlemmet i Trondheim

kommune. Størstedelen av jorden ligger fortsatt i Strinda herred og får nytt matrikelnummer i 1886. I 1893 følger den nye kommunegrensen Lillegårdens ytterkant av "jorde F" (kart E, (6)) langs det som blir "Overlege Kindts gate" og så godt som hele gården er nå "bygård".

I perioden 1870 – 1901 foreligger det 25 tingleste kontrakter på bygsling og senere salg av tomter på eiendommen. Etter hans død i 1902, sitter enke og deretter hans barn i uskiftet bo på gården helt frem til da den siste av barna, Cathrine Wibe Due, døde i 1961. I 1912 eksproprieres det meste av jorden av Trondheim kommune og områdene legges ut til tomter.

Lillegården hadde etter eksproprieringen en resttomt på ca. 10 mål. Frem til 1937 blir det solgt av tomter til fem ene-

Kart H. Sverre Pedersens tegning av Lillegården Hageby fra 1917. Etter denne planen ble Lillegårdens store arealer sør for Duedalen utparsellert og bebygget etter engelsk forbilde.

boliger og gårdsanlegget er redusert til litt over fem mål.

Salget i 1912 betyr at forpakteren ikke kan fortsette gårdsdriften, og i 1936 rives deler av uthusanlegget fra midten av 1800 tallet. Forpakterboligen med en liten del av låven blir stående som en frittstående bygning. Låven med bryggerhus blir redusert til den lengden den hadde før utbygningen rundt 1850. Vinkelbygget blir ikke satt opp igjen og huset slutter i en høy gavl. Inne på låven kan man ennå se den gamle skråtaks-

bjelken der taket var brukket ut i en vinkel. Et frittstående stabbur forsvinner rundt 1936.

Et kart (kart H) over «Lillegården hageby fra 1917 viser sannsynligvis Trondheims første planlagte «forstad». I 1945 blir Lillegården regulert til fremtidig parkområde. I en ny regulering fra 2011 heter det: «Planområdet reguleres til boligformål og til hensynsone bevaring kulturmiljø. Gårdsbebyggelsen, gårdstunet og hagen som helhet skal bevares i sin eksisterende form».

Familien Knudtzon

Elias Meyers maleri fra 1795 er ofte gjengitt som en tidstypisk fremstilling av borgerskapets familieliv på slutten av 1700-tallet i Trondheim. Byen er da i en økonomisk blomstringstid innen handel, skipsfart og bergverk. Familien har allerede fra 1794 bygslet og tatt i bruk Georg Frederik von Kroghs Lillegård - en av de tidligere Backelandsgårdene med matrikelnr. 482 fra 1723, og som siden 1777 var innlemmet i Blæsvold gård. Lillegården nevnes som eksempel på de tidlige lystgårder rundt Trondheim (Supphellen 1997). Ellers bor og arbeider familien i «Søgaden» 18 - dagens Kjøpmannsgaten 44. Huset var rammet

Elias Meyer (1763-1809) besøkte Trondheim i perioden 1794 – 96 og malte bl. a. det berømte bildet «Musikkstund hos Etatsråd Hans Knudtzon og hans familie» i 1795. På bildet ser vi fra venstre: Broder, Christian, Sarah Marie, Jørgen, Hans Carl (jr), Karen Müller, Etatsråd Hans Carl, Catharina, Fredrik Nicolai og Magdalena Boletta.

av flere branner og ble til sist gjenreist som murgård.

I en tid med store barneflokker og stor barnedødelighet er det påfallende at alle barna på maleriet, der den eldste er 14 – 15 år, vokser opp. To faller fra 23 og 27 år gamle, og en dør som 43-åring. De andre blir henholdsvis 70, 72, 75, 79 og 82 år.

Hvem er avbildet?

Med unntak av familiens overhode - Hans Carl Knudtzon – er de øvrige på familiebildet vanligvis ikke navngitt. Midtpunktet danner altså den stående far i rød kjole, hvit vest og knebenklær. Han rekker et eple til barnet på hustruens Karen Müller Knudtzons (1752 - 1818) fang. Karen er datter av Fredrik Christian Anton Müller (1716 - 1786), major og sjef for et av Trondheims Garnisonskompanier fra 1773 - 1786, og Ingeborg Bolette Daries (1715 – 1797) i

Trondheim. Til høyre for faren står de tre eldste barna: Tvillingparet Magdalena Boletta med noteheftet i venstre hånd og den fløytespillende Fredrik Nicolai. De ble født julaften 1779. Fredrik var eldste sønn og var antatt å skulle overta handelshuset Hans Knudtzon & Co. I 1805 ble han gift med Marie Sophie Lorck (1787 - 1875), og de fikk syv barn. Fredrik Nicolai dør imidlertid 4. april 1823 bare noen måneder før sin far. Hans tvillingsøster Magdalena giftet seg 28. april 1801 med farens kompanjong - den meget dyktige Lorenz Johannsen fra Slesvig. Hun døde barnløs allerede 10. juni i 1803.

Datteren som spiller citar er Catharina Meincke Knudtzon. Hun giftet seg 22. juni 1804 i Nidarosdomen med konsul i Nantes, Antoine Marie Labouchère og flytter til Nantes. Hun blir mor til fem barn med etter hvert store familier i Frankrike. Catharina har god kontakt med sine søsken og utgjør et «brohode»

for familiens besøk på kontinentet i en turbulent tid for mange land, også i dobbeltmonarkiet Sverige – Norge. (Se Stang Aas & Tønnesson 2000.)

Til venstre for foreldrene ser vi fire barn i ulike positurer og yngstemann på morens fang. Nærmest moren - i uniformjakke - står Jørgen von Cappelen Knudtzon, født 28. april 1784. Han er oppkalt etter farens forretningsvenn, Etatsråd Jørgen von Cappelen, eier av Fossesholm på Eiker. Jørgen oppholder seg for det meste i utlandet som mesén og kunstsamler. Som søsteren fungerer også han som familiens kontakt på kontinentet. Jørgen døde i Paris 29. juli 1854, 70 år gammel, og ligger gravlagt på Cimentière de Montmartre.

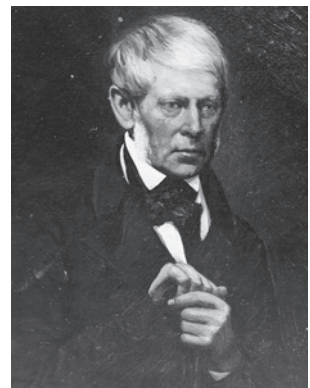
Ved siden av Jørgen står Sarah Marie, født 6. juni 1782. Hun gifter seg i Nidaros domkirke 22. juni 1804 (dobbelbryllup med søsteren Catharina og Labouchère) med sin svoger Lorenz Jo-

Hans Carl Knudtzon
f. 29.1. 1751 i Bredstedt,
Tyskland - d. 16.12. 1823.

Karen Müller Knudtzon
7.8. 1752 – 12.3. 1818.

Christian Knudtzon
10.9. 1787 - 9.7. 1870.

Lorenz Johannsen. f. 14.9. 1769
i Glücksburg – d. 27.4. 1837.

Sarah Marie Knudtzon
Johannsen. 6.6. 1782 –
25.10. 1854.

Jørgen von Cappelen
Knudtzon.
28.4. 1784 – 29.7. 1854.

hanssen - ett år etter hennes søster og Lorenz første kone, Magdalena Bolettas død. Lorenz Johannsen og Sarah Marie får ingen barn, og hun blir enke i 1837. I Matrikkel for Søndre Trondhjems Amt i 1838 står hun oppført som eier av Lillegården - med nytt matrikelnummer 11. Ved testamente 19. august 1846 overdrar enken eiendommen til sin bror Broder Lysholm Knudtzon, som igjen ved testamente av 28. mars 1860 overdrar gården til sin bror Christians barn.

Den løpende gutten til venstre for Sarah Marie er Christian, som senere skal få hovedansvaret for handelshuset. Han er født 10. september 1787 og sendes i 1802 sammen sin yngre bror til presten Chr. Clausen i Flensburg for utdanning. Christian blir en viktig mann i Trondheims forretningsliv med mange verv, bl.a. i Norges Bank, Trondhjems Sparebank, Trondhjems Borgelige Realskole, Angellske Stiftelse og Røros Kobber-

verk. Han inngår 15. april 1813 ekteskap med sin kusine Benedicte Catharina Margaretha Knudtzon (1792 - 1872) fra Kristiansund. De får elleve barn, der den yngste datteren, som får navnet Sara Marie Nicoline Louise, blir gift med Carsten Schjødt Due. Av skjøtte fra 29. april 1865 overføres gården til Due gjennom oppkjøp (for 10 000 riksdaler) og hustruens arv etter sin onkel, Broder - og Sarah Marie blir husfrue på Lillegården.

Christians yngre bror, som på bildet løper foran med en pisk i hånden, er Broder Lysholm Knudtzon, født 5. oktober 1788. Han følger Christian på utdannelsesreisen til Flensburg. Dette blir for hans vedkommende begynnelsen på en lang periode med mange reiser, særlig til England, og han er svært opptatt av kunst og litteratur. Broder vender hjem etter at unionen med Sverige er et faktum og lever i Trondheim til han blir 75

Broder Lysholm Knudtzon pryder som "vårt medlem" Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab sin minnemedalje for 2015, utdelt nesten på 151 årsdagen etter hans død. Han huskes ennå, ikke minst på grunn av boggaven og Knudtzonsalen på Gunnerusbiblioteket.

år. Han ble som sin far Hans Carl og bror Christian medlem av Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) og fungerte som Selskabets sekretær fra 1825 - 1831. Det er skrevet flere artikler om hans liv i denne sammenheng.

Broder bodde på Lillegården hver sommer og mottok her gjensitt av venner og bekjentskaper fra hele Europa. Broders søster - Sarah Marie, Lorenz Johannsens enke fra 1837 - fungerte som strålende vertinne under disse besøkene. Etter storbrannen 24. april 1841 der flere av familiens hus ble tatt, bodde Broder og søsteren fast på gården - sannsynligvis i to år.

Broder får Lillegården testamentert til seg fra sin søster Sarah Marie Johannsen og eier denne fra 1854 til sin død i 1864.

På sin mor Karens fang, sitter Hans Carl, oppkalt etter sin far og født 7. mars 1793. Han sies å ha vært sykkelig og dør bare 27 år gammel, 26. januar 1821 i Nantes hos sin søster Catharina.

Firmaet Hans Knudtzon & Co var et av de største handelshusene i Trondheim på tidlig 1800-tall og drev særlig med eksport av fisk, trelast og kobber. To av etatsrådets fem sønner - Fredrik og Christian - ofret seg for arbeidet i bedriften. Etter Fredriks død i 1823 ledet Christian virksomheten sammen sin svoger Lorenz Johannsen som døde i 1837. Broder Lysholm Knudtzon besørget etter hvert firmaets utenlandskorrespondanse og Christians sønn, cand. juris. og britisk konsul Hans Nicolay Knudtzon (1814 - 1889), assosierte seg med firmaet i 1846. Eierskapet i handelshuset ble overdratt til Hans Nicolay i 1862. Denne fratradte som britisk konsul i 1870 - samme år som Christian døde, og var handelshusets Hans Knudtzon & Co's siste sjef. Firmaet var veldrevet, og i motsetning til flere av de andre handelshusene gikk ikke Hans Knudtzon & Co konkurs. Skifte av boet etter Christian og Benedicte varte i to år og ga etterkommerne rikelig arvelott. Sarah Marie Knudtzon arvet sine foreldre og sin bror for verdier på over kr. 95.000,-.

Klipp fra Christian Knudtzons dagboksnotater.**Året 1814**

Febr. 18. ble min kjære Benedicte forløst med en Dreng.

Marts 27. blev min Søn døbt Hans Nicolai.

Sept 25. reiste min Fader som valgt Representant til Stortinget at møte ved Eidsvold.

Året 1816

Martz 7. stort Jordskred ved Tiller, hvor Tiller Kirke og 2 Gaarder styrtede ned i Elveløbet foruden at 15 Mennesker, 7-8 Heste og 5 Husmandspladser på den anden Side af Elven blev af Jordmasserne begravet.

Året 1826

Mai 13. blev min gode Benedicte lykkelig forløst med et Drengbarn.

Juni 3. den gode Jørgen (von Cappelen Knudtzon) reiser til England. Broder (Lysholm Knudtzon) og Ovesen følger ham til Xania.

Året 1837

April 27. døde den uforglemmelige (Lorentz) Johannsen, 67 ½ Aar gammel.

Året 1839

Juli 29. fikk vi ved Express den sørgelige Underretning at de kjære Sønner Thorvald og Christian var kuldseilede og omkomne på Strindfjorden Lørdag den 28. Juli.

Året 1844

Juli 1. kl 2 om Natten udbrøt Ild hos Murmester Peter og indtil Kl. 7 om Natten var indtil 12 store Bygninger der var nye opsatte efter Ildebranden 24. April 1841 tilintetgjort.

Året 1853

Juli 18. kom den gode Jørgen og hans Ven Baillie etter 20 Aars Fraværelse i Besøg hertil med Dampskibet Prinds Carl fra London over Kristiansand.

Aug. 31. forlod disse Venner os igjen landværts til Christiania. Broder fulgte dem dit.

Året 1854

Okt. 25. om Morgenen kl 9 døde vaar gode, kjære Sarah 72 Aar gammel.

Året 1860

Mai 12. havde Sarah Marie Bryllup med Lt. C.S. Due.

Okt. 26. døde min velsignede Søster C.M. Labochere i Havre - 79 ½ Aar.

Året 1861

Des. 16. blev Sarah Marie lykkelig forløst med en Datter kl. 22 Formiddag. Marts 30. 1862 blev hun døbt Benedicte Catharina Lucinde Yngvilde.

Året 1864

Marts 20. Døde den kjære Broder, han sov stille hen.

Marts 26. blev han begravet.

Året 1865

Des. 21. blev Sarah Marie lykkelig forløst med en Datter.*)

*) Datteren var Cathrine Wibe Due. Hun bodde på Lillegården hele sitt liv som den siste gjenlevende etter Carsten og Sarah Maries barn - og døde der 24. juni 1961 - 95 år gammel!

De originale dagbokheftene ligger i spesialsamlingene på Gunnerusbiblioteket.

Livets gang. Due-perioden. Duegården

Sarah Marie Nicoline Louise Knudtzon gifter seg 12. mai 1860 med artillerikaptein Carsten Schjødt Due (1828 - 1902). Forlovere var Løytnant Christian Due, Carstens onkel - en dyktig maler/tegner som bl.a. medvirket under den store Hansteen-ekspedisjonen i 1828-30, og var som Broder Lysholm Knudtzon - en av stifterne av Trondhjems Kunstforening. Sarah Maries forlover var storebror, Hans Nicolai. Carsten var sønn av tollinspektør Oluf Christian Due og Anna Catharine Ditlevsdatter Wibe (Due), datter av generalkrigskommissær Ditlev Wibe. Oluf Christians far var skipsreder og trelasthandler Carsten Schjødt Due (1762 - 1809), og han ligger begravet på østsiden av Vår Frue kirke. Det heter seg at "han døde af glæde" da han i den vanskelige tiden i starten av 1800-tallet fikk vite at et av skipene hans ikke var forlist.

Carsten Schjødt Due og Sarah Marie Nicoline Louise Knudtzon.

Etter Broders død flytter Sarah Marie og Carsten inn på Lillegården. Lystgårdperioden var definitivt over. En ny epoke starter.

Det var Albert Sofaaen som var forpakter da Duefamilien overtok driften med over 200 mål jord. I følge forpaktningkontrakter i spesialsamlingene på Gunnerusbiblioteket, ser det ut som at Due drev gården selv fra 15. april i 1867 til 14. april 1900.

Carsten var bl.a. medlem av Bystyret i 16 år, satt i representantskapet i Privatbanken, i Trondhjems Sparebanks forstanderskap og i teaterets direksjon hvor han fungerte som formann. Som både sin far, farbror og farfar var han medlem av Det Kongelige Norske Videnskaberne Selskab. Ellers var han ivrig sanger og en av stifterne av Trøndernes Mandsangforening.

Dues omfattende engasjement på politiske og kulturelle områder samtidig som han forvalter gården, forteller om et travelt og arbeidsomt liv. Det tilkommer Carsten og Sarah Marie arv fra foreldrene i 1872 og 73. Gjeld nedbetales og det gjøres store endringer på eiendommen.

Husene 1865

Hovedbygningen er nå ca. 25 meter lang og 10 meter bred. Uthusene med dren gestue, størhus og låve og fjøs og forpakterboligen var bygget i vinkel og lå mot nordøst og sørøst. På gamle trykk/bilder ser vi et utspring mot nord fra

bryggerhuset. Det viser seg å være en matbod med to rom og to dører. Due fjernet denne, og i 1870/71 satte han i stedet opp et stort stabbur på tunet. I sør var det kjøkkenhage hvor det ble dyrket bær og grønnsaker til egen husholdning.

Det utføres ellers forandringer både utvendig og innvendig i huset: I første etasje lå i følge branntakst for 1867 bl.a.: To tapetserte værelser - fire panelte værelser, en panelt entré, et malt og panelt kjøkken med skorstein, et spiskammer, åpen veranda, to ganger og to trapper. I annen etasje en altan over verandaen, to ganger, et kleskott med panelte vegger, fire tapetserte værelser, to malte værelser, et panelt kjøkken, et upanelt

spiskammer, fire malte gulv, en åpen veranda.

Due erstatter takhimlinger med panel, utvider stuer, maler, fernisserer/laserer både vegger, gulv og tak og tapetserer flere rom. Han anlegger baderom og utvider spiskammeret.

Interessant å merke seg at flere av disse ombygningene er i dag vernet/fredet: Det gjelder spisestuen i 1. etg. som fremstår i nygotisk stil, det gjelder trappen mellom 1. og 2. etg. og også glassverandaen.

Sønnen Yngvar forteller at det ble gjort omfattende arbeider på hovedhusets tak som opprinnelig hadde valmtak - utse-

Gårdsanlegget ca. 1895. Hovedbygningen er slik den ser ut i dag. Driftsbygningen som rommet borrestue (drenkestue), stall, fjøs og låve, er fremdeles intakt og i bruk. Forpakterboligdelen skiller seg ut med en lysere, guloker farge, og et nytt stabbur fra 1870-årene står midt på tunet. Lillegårdsbakken er lagt ut fra tunet til sitt nåværende løp langs eiendomsgrensen. Utsnitt av bilde fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Utsikt fra Kristiansten mot Lillegården (til venstre) og Singsaker gård (øverst til høyre). En nyere ankomst til Lillegården vises som en lys stripe i forkant av hagen. Bak den lange driftsbygningen ser vi veiskillet mellom Bergsbakken og Jonsvannsveien. Foto i juni 1904: E. Olsen. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

endemessig likt Lerkendal gård. I branntakstene fra 1867 og 1874 ser man at hovedhuset påbygges og forandres - og muligens er det i denne perioden at taket heves på bygningen, slik at den fremstår med et overhengende tak. Glassverandaen i to etasjer ble tilføyd huset i 1887.

Arkitekt Paul Due (1835 - 1919) er Carstens lillebror. Paul var i sin samtid ansett som en betydelig arkitekt med store oppdrag over hele landet. Det er ikke urimelig å anta at lillebror Paul hadde innflytelse på "moderniseringen" av gården. I plansjeverket som Paul Due og kompanjong Steckmest utgav i 1878: *Samling av Skisser til udførte og projecterede Træbygninger*, som omfattet både mindre arbeider- og funksjonærboliger, store og små sommerhus og villaer

- ser vi mange likhetstrekk i datidens tenkning og bygningsdetaljer på dagens Lillegård.

Jordbruket

I følge Matrikkelforarbeidet i 1723 får Nr. 482 - Backland/Svineryggen denne omtalen: "I Sollie, Kornwis, skarp til eng noget tungvunden, I hvortil Mulenbergs og Christiansteens indhegning efter passerede Besigtigelses forretning og forlavet Carta A 1716, gjør Gaarden een temmelig indpas, saa dog svarer Gaarden nogenleedis til sin leje og formedelst de 18 Grundsidderne bør Gaarden forhøies fra skatteskyld på ett øre 12 marklag forhøiet med 12 marklag - til 2 øre. Grunnsiddere saar intet, ere ellers fattige arbeidsfolk som ernærer sig af Dag arbeide".

Et sjeldent bilde fra ca. 1895 av de øvre jordene til Lillegården. Disse lå mellom Bergsbakken (som vi ser til høyre i bildet) og Blussuvollsbakken (som er utenfor bildets venstre kant). Eiendommen til venstre for Bergsbakken er mest sannsynlig Alvheim (Overlege Kindts gate 9) som sammen med trerekken markerer eiendomsgrensen til Lillegården. Dette blir i 1893 kommunegrensen mellom Trondheim og Strinda. Utsnitt av bilde fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

I 1819 var besetningen på gården 3 hester, 10 storfe, 12 småfe og utseden 12 tønner korn og 3 tønner poteter. Kornet modnes fullkomment og er fritt for frost og skinn. Arealet er 239 mål og “driften er ikke besværlig”.

Sønnen Yngvar uttaler 22. januar 1928 i et avisintervju med overskrift “Kaptein Due paa Lillegaarden - Et hundrede-aars-minde” at “...eiendommen i 1865 var på 200 maal jord med vakker have og park. Gaardsbruket fødde 20 naut og tre hester. Far drev gaarden selv undtat i 14 år, da vi hadde den bortforpagtet”. I Dues regnskapsbok finner vi utgifter til redskaper, gjødsel, såkorn, trevirke, til murere og malere - lønnsinntekter/utgifter og inntekter fra melkesalg, poteter, korn etc.

Agronom A. Lund har kontrakt som forpakter fra 24 februar 1900. Den siste

forpakteren var Enok Hjelde fra 16 mars i 1908 og kontrakten var signert Benedicte Due.

Resten av jorden på Lillgården ble ekspropriert av Trondheim kommune 8. januar 1912 og skjøte tinglest i Strinden 9. januar og i Trondhjem 12. januar. Dues arvinger mottok kr.147.636,37. Skjøtet ble signert av Benedicte Due på vegne av arvingene. Skifte av gården ble foretatt først etter Cathrine Wibe Dues død i 1961.

Branntakst i 1912 for gården var kr. 57.300. Beskrivelse av hovedhuset: 1. etg.: 5 værelser, et kjøkken, et spiskammer, et verandaværelse, to ganger. 2.etg.: 5 værelser, et kjøkken, et spiskammer, to ganger og veranda. Mørkeloft med et panelt rom. Innlagt elektrisitet, vann og kloakk. Øvrige bygninger var stallbygning, stórhus, høy-

Øverst: Bilde fra før 1872 som viser ekteparet Due og en eldre dame på altanen. Det gamle teglsteintaket er nå lagt med skiferheller og fått et overheng i "sveitserstil". Man antar at skifertaket og den åpne verandaen er tilkommet etter 1865.

Nederst: Moderen Sarah Marie med Alfhild, Cathrine, Benedicte og Gudrun foran den nye lukkede verandaen fra 1887. Alfhild og Cathrine sitter på en pen og nystøpt trapp i Portlandement. Kopier fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

opplagshus, låve, forpakterbolig og stabbur. Stabburet ble revet rundt 1936.

Familien

Ekteparet Due hadde syv barn som vokste opp:

- Benedicte Catharine Lucinde f. 16.12. 1861 - d. 22.12. 1954 - 93 år gammel.
- Alfhild f. 20.2. 1863 - d. 26.11. 1951 - 88 år gammel.
- Cathrine Wibe f. 21.12. 1865 - d. 24.6. 1961 - 95 år gammel.
- Sigrid f. 2.11. 1867 - d. 23. 9. 1953 - 85 år gammel.
- Sarah Marie f. 22.2. 1869 - d. 24.5. 1954 - 85 år gammel.
- Gudrun Christiane f. 20.9. 1870 - d. 1.8. 1957 - 86 år gammel.
- Yngvar Knudtzon f. 29.6. 1874 - d. 7.12. 1944 - 70 år gammel.

Alle unntatt Sigrid er gravlagt i familiegravstedet på Tilfredshet.

Søstrene Due var, som ballkortene forteller, stadig "i vinden". Det sies at Dues barn skulle til å forlove seg både en og to ganger, men foreldrene forhindret videre utvikling av forholdet.

Kun Sigrid gifter seg. I 1890 ble venstremannen oberst Hans Georg Jacob Stang fra Kongsvinger hennes ektefelle, og det ble holdt to bryllupsfester: En for høyrefolk og en for venstrefolk. Sterke motsetninger i toneangivende familier.

Cathrine var den første av døtrene som virkelig brøt med konvensjonene. Hun gikk inn i telefonanleggets tjeneste i 1887. Dette vakte stor oppstand i familien, men hun fortsatte, og i 1899 ble hun bestyrerinne. Hun stilte seg på den må-

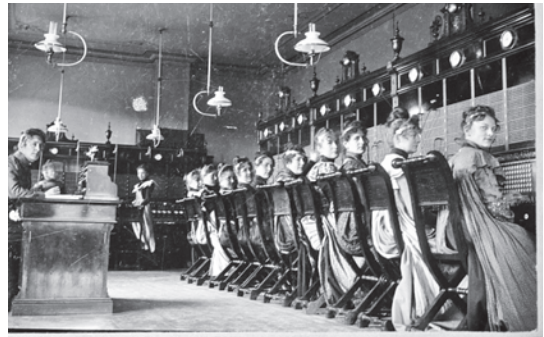

Fra venstre:
Sigrid, Alfhild,
Majen (Sarah
Marie),
Gudrun
Bak: Georg
Stang, Bibi
(Benedicte)
Yngvar,
Cathrine.

ten "...i de forreste linjer i kvinnes kamp for økonomisk uavhengighet". (Telegraf Tidende - februar 1956). Cathrine sluttet etter eget ønske i 1916 for å trekke seg tilbake til privatlivet på Lillegården.

Sarah Marie arbeidet bl.a. på revisjonskontoret i Nordenfjeldske Dampskibsselskap i over 20 år inntil hun trakk seg tilbake i 1919.

Alfhild Due var malerinne og fikk sin første utdanning hos professor Hans F. Gude i Berlin og var i en periode forlovet med hans sønn. Hun kopierte bl.a. flere av Gudes arbeider som hun etter sin hjemkomst stilte ut i Trondhjems Kunstforening. Alfild fortsatte sin utdanning som elev av Erik Werenskiold, Amaldus Nielsen og Eilif Peterssen i Kristiania. Hun drev også med løvsagarbeid og treskjæring. Etter endt utdannel-

Bestyrerinne Cathrine Wibe Due holder oppsyn med arbeidet på Trondhjem telefonsentral rundt 1900.

Spisestue i første etasje med interiør fra siste halvdel av 1800 tallet. Foto Aune, ca. 1913.

Til venstre: Alfhild Dues maleri viser byen sett fra Duedalen i 1885. Til høyre: Alfhild Dues maleri av sin mor. Portrett av Carsten Due skimtes så vidt i bakgrunnen.

se startet hun i 1886 en malerskole på Lillegården, men måtte etter hvert slutte å undervise på grunn av dårlig syn. Alf-hild flyttet deretter til kunstnerkolonien i Taormina på Sicilia der hun i ca. 20 år - med stadig besøk av sine søsken - bodde i "Dueslaget"- Casa Colomba. Hun returnerte til Norge i 1926 og var bosatt i Oslo til sin død.

Oberst Georg Stang døde 11. september 1907, 49 år gammel. Barna er født mellom 1891 og 1903 og er altså fra fire til 16 år på bildet. Sønnene Hans Georg Jacob, Carsten og Kaare blir alle etter hvert sendt til tantene på Lillegården for skolegang og studier i Trondheim frem til 1918. Eldste datter Sarah Marie gifter seg med Leif Villars-Dahl mens de to yngste, Anna Holmsen og Sigrid blir gift med samme mann; Reidar Brun Møller. De er alle nær knyttet til gården som da Cathrine Wibe Due dør i 1961, går i arv fra uskiftet bo etter Sarah Marie

Sigrid Due Stang som enke med barneflokk. Guttene er fra venstre Carsten, Kaare og Hans Georg Jacob, pikene er fra venstre Sigrid, Anna og Sarah Marie.

og Carsten Due til Sigrid Due Stangs etterkommere. Ved oppkjøp av arvepar-

ter, eier Sigrid Due Stang Aas og Erling Aas hele gården fra 1970.

Inger Marie og Sigrid Stang, Kaare Stangs døtre, blir sendt til Lillegården i 1932, hhv. 5 og 4 år gammel. De vokste opp med sin fars tante, Cathrine Wibe Due og hennes bror Yngvar. Sigrid giftet seg med Erling Aas i 1947, og de bodde her til sin død i hhv. 1999 og 2007.

Ekteparet Sigrid Due Stang Aas og Erling Aas får Adresseavisens og Fortidsminneforeningens pris for vern av gammel byggekunst i 1990.

Gården har vært i samme families eie i 8 generasjoner. Arvegangen er ikke forutsigbar. Som for kirkegods og lystgårder, fins det ingen naturlig odell på gårder som gjennom tidene ble drevet av forpaktere. Carsten og Sarah Maries sønn, Yngvar, var i realiteten odelsgutt. Kommunens ekspropriering av jorden i 1912

satte stopper for videre gårdsdrift. Han var nok heller ikke interessert.

Det er slektens kvinner som holder eendommen innen familien: Hans Carl Knudtzon - datter Sarah Marie K. Johannsen - niese Sarah Marie K. Due - datter Cathrine K. Wibe Due - grandniese Sigrid Due Stang Aas - datter Anne Cathrine Due Aagaard - datter Sunniva Margrethe Due Aagaard.

Eiendommen inngår i Trondheim kommunes "hensynssoner kulturmiljø og kulturlandskap" fra 2012. Husene, de større trærne og hageformen - den kulturhistorisk verdifulle bebyggelsen og områdets særpregede miljø, herunder landskapsverdier, søkes bevart.

Epilog

Ellers er det sant at dikteren Adam Oehlenschläger ble meget forelsket i Benedicte Knudtzon da de møttes i Paris

Cathrine Wibe Due

Sigrid Due Stang Aas og Erling Aas mottok i 1990 Adresseavisens og Fortidsminneforeningens pris for vern av gammel byggekunst. Prisutdeler var Johan S. Helberg fra Fortidsminneforening.

i 1808. Han forærte henne et eksemplar av "Nordiske Digte" og et portrett av ham selv malt av Jacob Munch. Benedicte forlovet seg kort tid etter med sin fetter Christian - som også deltok på reisen. National-Historiske Museum på Fredriksborg takket i brev fra 8. juli 1885 ekteparet Due for donasjonen av Jacob Munchs portrett av Adam Oehlenschläger.

Lord Byron gjestet ikke Lillegården i perioden 1819 - 20 - selv om ryktene går. Lorden foretrakk heller Grekenland i stedet for vinterkalde Trondheim.

I 1883 tilbød C. S. Due den nåværende Duelunden til Trondheim kommune. Denne delen av Lillegården skulle være park og bære navn etter Knudtzon-familien. Området var allerede gjort i stand med benker, lysthus og beplantninger. Kommunen avslo tilbudet. Due åpnet allikevel parken for publikum, noe som resulterte i at den snart ble ødelagt. I november 1897 kjøpte Trondhjems Aktieteglverk bl.a. denne parsellen for kr. 18.000,-.

I 1940 hentet okkupasjonsmakten flaggstangen på Lillegården opp til festningen for i en kort periode å kunne heise både hakekorsflagget og det norske flagget. Cathrine Due som da var 75 år, møtte opp på den tyske kommandants kontor og krevde betaling. Som offiserdatter forventer hun at den tyske offiser oppførte seg standsmessig. Hun fikk betaling.

Mye kunst og kultur i veggene: Bl.a.: Etter intense øvinger i 2. etasjes hjørnestue, ble klarinettisten Erling Aas og Modern Swing Group norgesmestere i jazz i 1954 med låtene Flying Home og Slappfisken. Sistnevnte tittel kan imidlertid dårlig assosieres med det store arbeidet Erling i sin tid gjorde på Lillegården.

Kartreferanser

Kart A. Usignert kart over Trondheim ca. 1695. Opptrykk Trondheim kommune, Byantikvaren 1997.

Kart B. Baklandet 1717-1718. Statsarkivet i Trondheim K28 004 12.

Kart C. Baklandsgårdene 1716. Statsarkivet i Trondheim K28 003 9.

Kart D. Situations Cart Over Christiansteens Fæstnings Etendue med eendeel af de anstødende Gaarders Backe, Lille Backe, Svineryggen eller lille Gardens Ejendeele, samt eendeel av den Fælles udmarck. Wilster, 1748. Statsarkivet i Trondheim K 28 007 8.

Kart E. Carte over Gaarden Lillegaarden geometrisk opmaalt i Aaret 1812 ved P.M. Schnabel. Privat eie.

Kart E1. Kart fra 2015 produsert av Marc Daverdin ved NTNU Vitenskapsmuseet på kartgrunnlag fra Norge Digitalt.

Kart F. Kart over Trondhjem 1830. B. A. Blom. Opptrykk utgitt av Trondheim Historiske forening 1984.

Kart G. Kart over Trondhjem 1868. Adelsteen Knudsens Forlag. Opptrykk Trondheim kommune, Byantikvaren 1994.

Kart H. Trondhjems kommunes eiendom "Lillegaarden" Bebyggelsesplan . Ad sak B 158/1917. av Sverre Pedersen. Kopi fra Guthorm Kavli *Trondheim Bygger gjennom 100 år*. Schibsted 1996.

Anvendt litteratur

Bratberg, Terje T. 2008. *Trondheim byleksikon*. Kunnskapsforlaget. Oslo. 724 s. og kart.

Christiansen, Haakon Odd. 1981. *Singsaker*. Aktietrykkeriet i Trondhjem 59 s.

Giertsen, Anette og Hans Jørgen Knudtzon (red.) *Norsk Kjøbmandskultur fra Thorvaldsens tid*. Greens forlag. Virum. 1993. 167 s.

Jørgensen, Jon Gunnar. 1997. *Aslak Bolts Jordebok*. Riksarkivet. Oslo . 320 s.

Knudtzon, Hans Jørgen. 2015. *Knudens Krønike. En bog om den dansk-norske slægt Knudtzon*. Greens forlag. Virum. 745 s.

Matrikkelforslag fra 1723. http://arkivverket.no/URN:db_read/db/39201/52/.

Schmidt, Olaus Dons. Div. historiske skriv.

Sommerfelt- Pettersen, Jan og Siri Pettersen Strandenes. 2009. *Slekten Knudtzon. Nicolai Knudtzon, 1698 -1785, hans descendenter og ascenderter*. Versjon 1,9. Eget forlag. Bergen. 136 s. med vedlegg.

Strinda Bygdebok. 1939. Bind 1. Fotografisk opptrykk 1974. Aktietrykkeriet i Trondhjem. 623 s.

Strinde Jordebog. Selleboes Jordebog. Landskommisjonen. 1661. Skrifter utgitt av Samnemda for lokalhistorisk granskning i Nidaros bispedømme b. 8. 1977. 117 s.

Supphellen, Steinar. 1997. *Trondheims historie 997-1997*. Bind 2. Innvandrernes by. s. 317.

Thaulow, Christian. 1919. *Personallistorie for Trondhjems by og omegn i et tidsrum af circa 1 1/2 aarhundrede*. A. Holbæk Eriksen & Co. Trondhjem. 805 s.

Aagaard, Kaare. 2008. Om et kart som vendes, og om et gårdsnavn som vandret rundt Kristiansten festning. *Trondhjemske Samlinger s. 5-13*.

Aas, Anne Cathrine. 1966. *1674, Lille Backeland - Darre. 1966, Lillegården - Stang Aas*. Særoppgave Strinda Høgre. 20 s.

Aas, Helge Stang og Kåre Tønnesson. 2007. *Engelske brev fra brødrene Knudtzon 1814-1842*. Tapir Akademisk Forlag. 110 s.

Arkivmateriale

Statsarkivet i Trondheim:

Hans Carl Knudtzon – Skifteprotokoll.
Christian Knudtzons dagbok som avskrift.
Originaler finnes i Gunnerusbiblioteket, spesialsamlingen.

Gunnerusbiblioteket, spesialsamlingen:

Mapper på:

Hans Carl Knudtzon
Carsten Schjødt Due
Oluf Christian Due
Lillegården

Digitalt arkiv:

Tinglyste dokumenter fra pantebøker.

Bildene er utlånt av forfatterne når ikke annet er nevnt.

Takk for hjelp i specialsamlingene til førstebibliotekar Ellen Alm, og for transkripsjon av eldre tekster ved hovedbibliotekar Tore Moen og universitetsbibliotekar Sølvi Løchen, alle ved Gunnerusbiblioteket. Videre til personalet ved Statsarkivet i Trondheim, særlig konsulent Regina Tödter for villig digitalisering av gamle kart.

Anne Cathrine Due Aagaard f. 1947. Musiker. Cand mag. med fagene musikk, kunsthistorie og filosofi. Har bodd på Lillegården siden 1947 og tok over gården etter sine foreldre i 2008.

Sunniva Margrethe Due Aagaard f. 1977. Phil. dr. fra Uppsala i systematisk biologi Seniorrådgiver ved Miljødirektoratet. Ansatt siden 2010. Har bodd på Lillegården siden 1977.

Lillegården i 2015. De to eldste bygningene i anlegget, hovedhuset og låven med bryggerhus er, med den form de har i dag, rundt 200 til 300 år gamle. Låven inneholder flere sjeldne tømmerdetaljer og er - muligens fordi den ble stående i lang tid etter at den var i aktivt bruk - blant de eldste i landsdelen. I perioden 2011 til 2013 ble det gjennomført et omfattende restaureringsarbeid på bygningen. Takbjelker ble skiftet ut med nye som ble tilhugget fra nyfelte grantrær - og ny taktro og panel ble høvlet etter gammel modell. Grunnmuren ble plukket ned og satt opp på nytt og deler ble kalket. Tømmerarbeidet ble ledet av Lars Asdøl og murarbeidet av Geir Magnussen. Arbeidet ble støttet av Kulturminnefondet, stiftelsen UNI og Fylkesmannen i Sør- Trøndelag.

Hovedbygningen bærer ennå preg av å være satt opp av gode materialer og av dyktige fagfolk. Skifertaket av lokalt Stjørdalsskifer er over 150 år gammelt. Det må nå erstattes - helst med heller fra samme område. Treverket, både i panel og vinduer, har holdt seg godt, men jernbeslagene har etter hvert fått rustskader. En omfattende vindusrestaurering er påbegynt. Alle skorsteiner har fått stålrørsløsninger.